

## Iškalbinga XX a. I p. lietuviška spauda

Danutė MUKIENĖ

### Pirmasis Lenkimų klebonas kun. Bonaventūras Mažonavičius, kuriam einant ganytojo pareigas buvusi koplyčia tapo bažnyčia

Lenkimuose (Skuodo r.) lankydami Simono Daukanto (1793–1864) motinos Kotrynos Odinaitės-Daukantienės, Jaušienės (1757–1847) amžinojo poilsio vietą Šv. Onos bažnyčios šventoriuje, apžiūrėdami pačią bažnyčią, jos fasadą, prie bažnyčios šiaurinės (presbiterijos) sienos iš lauko pusės galime pamatyti pritvirtintą kunigo Bonaventūro Mažonavičiaus atminimui skirtą akmeninę memorialinę lentą, kuri per daugelį metų jau buvo gerokai apnykusi, tad ant jos iškalta epitafija sunkiai įskaitoma. Jos apytikslis turinys buvo atpasakojamas paskutiniaisiais dešimtmečiais įvairiuose literatūriniuose šaltiniuose skelbiamuose straipsniuose apie S. Daukantą ir Lenkimus.

Kun. Bonaventūras Mažonavičius – pirmasis žinomas Lenkimų klebonas. Jis gimė apie 1791-uosius metus. Tikėtina, kad Lenkimuose jis iš pradžių ėjo altaristo pareigas, o vėliau, kaip „Žemaičių vyskupijos aprašyme“ (1899 m.) nurodo Žemaičių

katedros garbės kanauninkas Vincentas Juzumas (1819–1901), kai „[1844] metais Žemaičių vyskupijos valdytojas kunigaikštis Simonas Giedraitis paprinėmis paskelbė aštuonias filijines bažnyčias, tarp jų taip buvo pagerbta ir Lenkimų bažnyčia. Pirmasis klebonas čia buvo vietos altarista kun. Bonaventūras Mažonavičius (Mažonowicz). Kunigas jis buvo labai pavyzdingas, turėjo gražų ir stiprų balsą.“

B. Mažonavičiui einant klebono pareigas parapijiečiai iš savo lėšų ir savo pačių jėgomis 1848 m. prie koplyčios pastatė akmeninį priestatą su bokšteliu. Tai padarius, dabartinė Lenkimų bažnyčia, anksčiau buvusi tik koplyčia, įgijo tikros bažnyčios išvaizdą. Ją 1881 m. birželio 13 d. konsekrovo vyskupas Aleksandras Kazimieras Beresnevičius (1823–1902).

Žinoma, kad B. Mažonavičius rūpinosi ne tik parapijiečių dvasiniais reikalais, bet ir jų švietimu (mokė gyventojus rašto), padėdavo vargšams.

B. Mažonavičius mirė 1848 m., sulaukęs 57 metų amžiaus. Jis palaidotas Lenkimų bažnyčios šventoriuje, kuriame anksčiau buvo ir daugiau palaidojimų. B. Mažonavičiaus kapo vieta šiandien nežinoma. Tikėtina, kad jo kapo kauburėlis, kaip ir kitų čia palaidotų žmonių, buvo sulygintas su žeme tvarkant šventorių.

Motiejaus Valančiaus didaktinio pasakojimo „Palangos Juzė“ (ketvirtojo vakaro) personažas Juzė Viskanta, keliaudamas per Žemaitiją, užsuka į Lenkimų kapines ir ten perskaito šį užrašą ant kunigo Bonaventūro Mažonavičiaus antkapio: „*Čie guli kunigas Bonaventura Mažonavičis, Klebons ir Altarista Lenkimų, kursai numirė metuose 1848, turėdamas amžiaus savo metų 57. Būdamas geras ganytojas, mylėjo savo avelės, o avelės savo ganytoją. Prašykime Dievą už jo dūšią.*“ Specialistai teigia, kad M. Valančius citavo autentišką B. Mažonavičiaus antkapinio paminklo užrašą. Kur nors kitur paskelbto buvusios kun. B. Mažonavičiaus antkapinės plokštės teksto nėra pavykę rasti.

Na o koks yra epitafijos, iškalto ant B. Mažonavičiaus atminimui skirtos plokštės, pritvirtintos prie Lenkimų bažnyčios presbiterijos šiaurinės lauko sienos tikslus tekstas?

Kaip jau minėja, jis daugelį metų sunkiai įskaitomas, nes memorialinė lenta, ypač jos apačia, veikiama gamtinių oro sąlygų ir kitų veiksnių, jau yra gerokai apnykusi. Šį tekstą perskaityti pabamdyta šiomet. Istorija tokia: neseniai Skuodo rajono savi-



Simono Daukanto motinos Kotrynos Odinaitės-Daukantienės, Jaušienės kapas Lenkimų bažnyčios šventoriuje. D. Mukienės nuotrauka

valdybės Kultūros skyriaus specialistė Indrė Urbutytė Skuodo muziejuje pasidomėjo, ar muziejininkai neturi tikslaus tos epitafijos teksto. Jie jo neturėjo ir iš pradžių negalėjo to teksto perskaityti. Vis dėlto muziejininkai rankų nenuleido. Gauta užklausa juos paskatino išsiaiškinti, koks vis dėlto tas tekstas yra. Tai juos daryti skatino ir tas faktas, kad tiek Bonaventūrai Mažonavičiui skirta epitafija, tiek ir epitafija, iškalta Simono Daukanto motinos antkapinėje plokštėje, tikėtina, yra sukurta Simono Daukanto (jam šių tekstų autorystę priskiriama daugelis tyrinėtojų, taip pat ir Bronius Kviklys knygoje „Mūsų Lietuva“ (Bostonas, 1968, p. 301).

Skuodo muziejininkai dirbo toliau ir štai balandžio 7 d. mūsų redakciją pasiekė Skuodo muziejaus darbuotojo istoriko Igno Gulbino laiškas, kuriame jis rašo: „*Su dideliu džiaugsmu noriu Jus informuoti, kad pavyko iššifruoti Bonaventūrai Mažonavičiui skirtos epitafijos turinį. Prisegu nuotraukėles ir iššifruotą tekstą, kurį nagrinėdamas aptikau dr. Jurgio Šauliaus padarytą nuorašą.*“

Tą pačią dieną, dirbant su kompiuteriu ir pasitelkus į pagalbą DI (dirbtinį intelektą) man ir pačiai Internetė pavyko surasti tą dr. J. Šaulio padarytą ir dar 1922 m. spaudoje paviešintą epitafijos teksto nuorašą.

### Leidiny „Mūsų senovė“ ir jame 1922 m. išspausdintas skyrelis „Daukantiana“

Tilžėje keturis kartus per metus ejęs Švietimo ministerijos tęstinis leidinys „Mūsų senovė“ buvo skirtas Lietuvos istorijos medžiagai rinkti ir viešinti. Jis buvo leidžiamas 1921–1922 ir 1937–1940 metais Kaune. Išėjo du jo tomai ir trečio tomo 1 numeris. Leidėjai buvo du: Lietuvos Respublikos švietimo ministerija ir Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka. Jame skelbdavo Lietuvos istorinę medžiagą (atsiminimus, dokumentus, knygnešių biografijas, įvairių tyrimų duomenis, tekstus apie lietuvių spaudos draudimo laikotarpį (1864–1905). 1921–1922 m. leidinį redagavo rašytojas kun. Juozas Tumas-Vaižgantas (1869–1933), o 1937–1940 m. – visuomenės veikėjas, bibliografas, publicistas, teisininkas, enciklopedijų rengėjas Vaclovas Biržiška (1937–1940).

Dr. J. Šaulio padarytas B. Mažonavičiaus atminimui skirtos epitafijos nuorašas buvo paskelbtas minėto leidinio „Mūsų senovė“ 1922 m. pirmojo tomo ketvirtojoje-penktosioje knygoje (p. 622–624) išspausdintame „Įvairenybių“ skyrelyje.

### Pirmoji teksto dalis – „S. Daukanto motinos kapas“

Čia J. Šaulys rašo (kalba ir rašyba netaisyta):

„*Priede prie „Medegos S. Daukanto biografijai“ („Dirvos“ kn. I už sausio mėn. 1898 m.), psl. 125, yra išspausdintas*



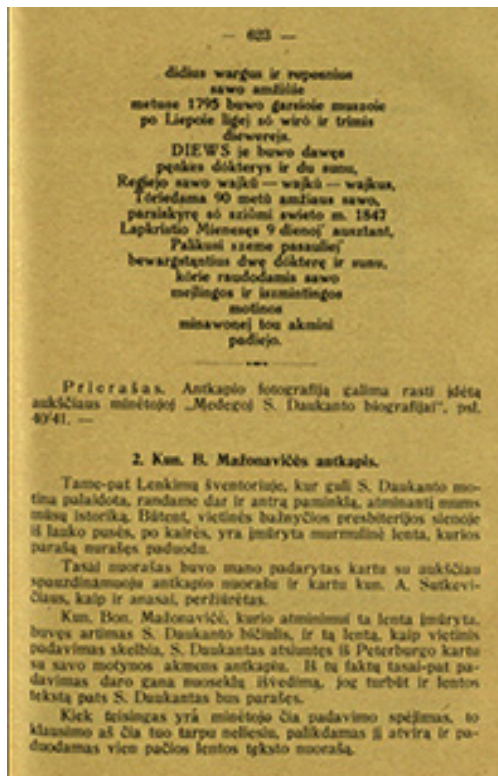
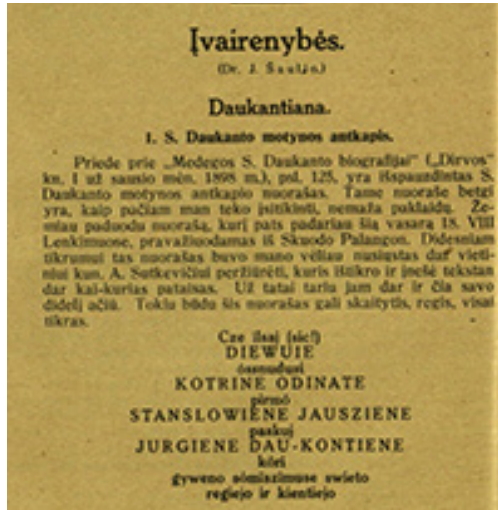
Apykusi B. Mažonavičiaus atminimui skirta memorialinė lenta iki muziejininkų bandymo naudojant specialis priemones perskaityti jos tekstą



Leidinio „Mūsų senovė“ 1922 m. t. 1, kn. 4–5 viršelio fragmentas

*S. Daukanto motynos antkapio nuorašas. Tame nuoraše betgi yra, kaip pačiam man teko įsitikinti, nemaža paklaidų. Žemiau paduodu nuorašą, kurį pats padariau šią vasarą 18. VIII Lenkimuose, pravažiuodamas iš Skuodo Palangon. Didesniam tikrumui tas nuorašas buvo mano vėliau nusiųstas dar vietiniui kun. A. Sutkevičiui peržiūrėti, kuris ištikro ir įnešė tekstan dar kai-kurias pataisas. Už tatau taviu jam dar ir čia didelį ačiū. Tokiu būdu šis nuorašas gali skaitytis, regis, visai tikras.*

(Nukelta į 16 p.)



Leidinyje „Mūsų senovė“ (1922 m., t. 1, kn. 4–5) p. 622–624) išspausdinto dr. Jurgio Šaulio teksto kopija

Cze illsaj (sic!)  
DIEWUJE  
óssnudusi  
KOTRINE ODINATE  
pirmó  
STANSŁOWIENE JAUSZIENE  
Paskuj  
JURGIENE DAU-KONTIENE  
kori  
gyweno sómšizimuse swieto  
regiejo ir kientiejo  
didius wargus ir rupesnius  
sawo amžiūie  
metuse 1795 buwo garsioie muszoie  
po Liepoie ligej só wiró ir trimis  
diewerejs.  
DIEWS je buwo dawęš  
pęnkes dókterys ir du sunu.  
Regiejo sawo wajkú-wajkú-wajkus.  
Tóriedama 90 metú amžiaus sawo  
parsiskyrę só sziumi swieto m. 1847  
Łapkristio Mienesęš 9 dieuoj’ ausztant,  
Palikusi szeme pasauliej’  
bewargstąntius: dwę dókterę ir sunu,  
kórie raudodamis sawo  
mejlingos ir iszmingingos  
motinos  
minawonej tou akmini  
padiejo.

*Prierasas: Antkapio fotografiją galima rasti įdėtą aukščiaus minėtojoj „Medegoj S. Daukanto biografijai“, psl. 40 / 41.*

### Antroji teksto dalis – „Kunigo B. Mažonavičiaus antkapis“

Joje dr. J. Šaulys rašo (kalba ir rašyba netaisyta):

„Tame-pat Lenkimų šventoriuje, kur guli S. Daukanto motina palaidota, randame dar ir antrą paminklą, atminantį mums mūsų istoriką. Būtent, vietinės bažnyčios presbiterijos sienoje iš lauko pusės, po kairės, yra įmūryta marmulinė lenta, kurios parašą nuorašęs paduodu. Tasai nuorašas buvo mano padarytas kartu su aukščiaus spauzdinamuoju antkapio nuorašu ir kartu kun. A. Sutkevičiaus, kaip ir anasai, peržiūrėtas.“

Kun. Bon. Mažonaviči, kurio atminimui ta lenta įmūryta, buwęs artimas S. Daukanto bičiulis, ir tą lentą, kaip vietinis padavimas skelbia, S. Daukantas atsiuntęs iš Peterburgo kartu su savo motynos akmens antkapiu. Iš tų faktų tasai-pat padavimas daro gana nuoseklų išvedimą, jog turbūt ir lentos tekstą pats S. Daukantas bus parašęs.

*Kiek teisingas yra minėtojo čia padavimo spėjimas, to klausimo*

*aš čia tuo tarpu neliesiu, palikdamas jį atvirą ir paduodamas vien pačios lentos teksto nuorašą.*

D. O. M.

Kunigas Bonaventura Mažonawicze  
Lenkimū Klebonas mire 1848 m. Kowo 10  
dienoj'  
amžiaus 57 metū.

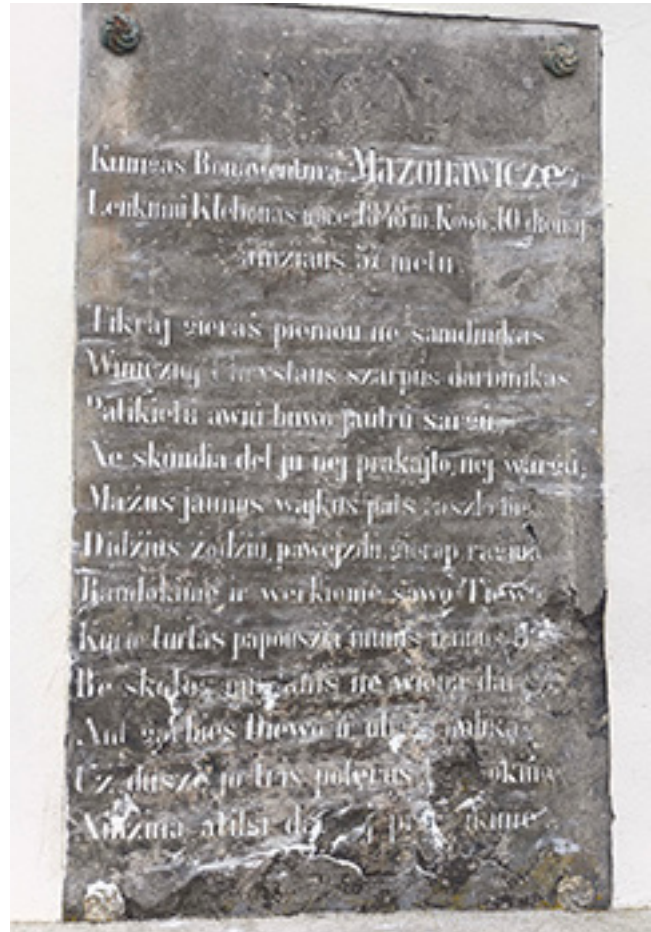
Tikraj gieras piemou ne samdinikas  
Winiczioj Chrystaus szarpūs darbinikas  
Patikietū awiū buwo jaustrū sargū,  
Ne skundia dėl jų nej prakajto, nej wargū;  
Mažus, jaunus wajkus pats raszto mokina,  
Didžius žodžiū, pawejzdū gierop ragina.  
Raudokime ir werkiem sawo Tiewo  
Kurio turtas papuoszia mums namus Diewo.  
Be skolos mirdams ne wieną dar skatika  
Ant garbies Diewo ir ubagū palika.  
Už duszę jo tris potęrus kalbiekime,  
Amžiną atilsi danguj' praszikime.“

\*\*\*

Muziejininkas I. Gulbinas, norėdamas pasitikrinti, ar tikrai dr. J. Šaulio paskelbtas B. Mažonavičiui skirtos epitafijos nuorašas atitinka tekstą, iškaltą memorialinėje lentoje, pabandė esamomis sąlygomis kiek tai įmanoma paprastomis priemonėmis, kurios nekenkia plokštei, atnaujinti įrašą. Laiške, adresuotame mūsų žurnalo redakcijai, jis rašo: „Epitafija dar nėra atnaujinta, tiesiog naudojau paprastą metodą, kurį tyrėjai taiko, siekdami lengviau įskaityti sunkiai įskaitomus užrašus (ant antkapių ir pan.). Gavę klebono leidimą, papurskėme skutimosi putų ant epitafijos, leidome joms įsigerti į įdubas, o tuomet nuvalėme likusias putas, kad tekstas taptų aiškesnis. Po to epitafiją nuplovėme vandeniu. Kaip pastebėjote, tekstas nėra pilnai įskaitomas, tačiau iš fragmentų, kuriuos pavyko perskaityti, pavyko atsekti būtent J. Šaulio padarytą nuorašą, publikuotą 1922 m. žurnale.“

Beje, tame pačiame žurnale „Mūsų senovė“ (1922 m., t. 1, knygos 4–5) lietuvių bei lenkų kalbomis yra išspausdinta ir nemažai Simono Daukanto laišku, rašytų jo bičiuliams, kuriuose yra įdomios informacijos apie S. Daukanto gyvenimą ir darbą Sankt Peterburge, jo ligą, knygų leidybą, jų finansavimą, platinimą ir rūpinimąsi Lietuvos reikalais.

IR DAR: trečioji žinoma epitafija, kurios au-



Paprastomis priemonėmis kiek paryškintas kun. Bonaventūrai Mažonavičiui skirtoje memorialinėje lentoje iškaltas epitafijos tekstas. Igno Gulbino nuotrauka

torytė priskirama S. Daukantui, yra iškalta, kaip spėjama, jo giminaičiui iš mamos pusės – kunigui Simonui Lopacinskiui, kuris S. Daukantą Lenkimuose 1793 m. pakrikštijo, memorialinėje plokštėje. Ji yra prie įėjimo į Aleksandrijos Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčios (Skuodo r.), kurioje S. Lopacinskis dirbo paskutiniaisiais savo gyvenimo metais, zakristiją.

Šioje epitafijoje iškaltas toks tekstas: „Kunigui Truikinų altaristui Simonui Lopacinskiui, mirusiam 24 d. gruodžio 1814 m., giminė savo geradėjui minavonei tą akmenį padėjo.“ Originalus tekstas:

„KÓNEGOU  
TRUIKÍNŪ AĖTARISTÀ  
SÍMONOU ŁOPACJNSKJOU  
MÍRÓSEM  
XXIV. d. GROUDIO MDCCCXIV. m.  
GÍMÍNE  
SAWO GÉRADIEJOU  
MÍNAWÒNĖ  
TOU AKMÍNĲ  
PADIEJE.